

POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Téma: *Filozofická reflexia náboženského dialógu v stredoveku. Akvinský, Lullus a Kuzánsky.*

Autor: Mgr. Martin Vašek, PhD.

Oponent: prof. ThDr. Mgr. Helena Hrehová, PhD.

1. Náročnosť spracovania riešenej problematiky práce:

Publikácia Mgr. Martina Vaška, PhD. pod názvom *Filozofická reflexia náboženského dialógu v stredoveku. Akvinský, Lullus a Kuzánsky* (vydaná v Bratislave vo Vydavateľstve Iris 2014), predložená ako habilitačná práca (v rozsahu 139 + 10-stranová bibliografia a 5-stranové Summary), bola vydaná v rámci grantovej úlohy VEGA č. 1/0112/12 na tému *Vybrané prieniky stredovekej a súčasnej filozofie*.

Publikovaná práca je ambiciózne koncipovaným dejinno-filozofickým projektom. Jej hlavným cieľom bolo analyzovať a priblížiť dobový pohľad selektívne vybraných stredovekých autorov na pluralitu náboženstiev (konkrétne na monoteistický judaizmus a islam) zo strany kresťanských mysliteľov a zároveň konfrontovať ich chápanie s novšími súčasnými interpretáciami stredovekých autorov.

Práca je veľmi aktuálna vzhľadom na pretrvávajúcu diverzitu náboženstiev, na existujúci multikulturálny kontext a pretrvávajúci religiózno-sekulárny prístup evokujúci nezáujem o duchovné veci. Aktuálnosť, aj keď nepriamo, sa dotýka aj neustále sa prehlbujúcej krízy multikultúry v Európe pod tlakom narastajúcej migrácie Arabov a Afričanov do Európy a expanziou islamu v Európe a vo svete.

Stavba textu je logická, prehľadná, vykazujúca myšlienkovú konzistentnosť, a to aj napriek tomu, že ostáva filozoficky otvorená pre nový transkulturálny dialóg a nové pochopenia, ktoré by načrtli praktické východiská smerujúce k progresu v medzináboženskom dialógu. Súčasný kontext v mnohom pripomína stredoveké predstavy o reálnom i fiktívnom interreligióznom dialógu. Rozdiel je len v tom, že dnes chýba entuziazmus pre porozumenie a toleranciu. Aj preto interreligiózný a aj kulturálny dialóg stále viac zlyháva, akoby sa úplne vyčerpal. Svedčí o tom akútny problém s kulturálnou neprispôsobivosťou migrantov z arabských krajín v host'ujúcich krajinách (vo Francúzsku, v Belgicku v Anglicku, v Holandsku, v Nemecku) i nové hrozby zo strany islamistov.

Z povedaného vyplýva, a dejinná skúsenosť to potvrdzuje, že každý dialóg počíta s obojstrannou toleranciou, s úctivým rešpektom druhého v dialógu, preto nemôže byť žiaden pokrok v dialógu len jednostranným ústupkom.

Téma je pomerne náročná predovšetkým preto, že autorom vybraní stredovekí myslitelia písali svoje texty v latinskom jazyku, aj keď samotný autor pracoval skôr so sekundárnymi zdrojmi (s českými, slovenskými, nemeckými a anglickými prekladmi). Obsah práce je rozdelený do piatich kapitol, ktoré graduujú, a to od dobových expozícií až po súčasné interpretácie pertraktovaných autorov.

V 1. kapitole sa Mgr. Vašek, PhD. zmieňuje o náboženskom dialógu stredovekých kresťanských mysliteľov (sv. Cyprián, sv. Augustín, Peter Ctihodný, sv. Rajmund z Peňafortu) s islamskými autormi (Ibn Hazm z Cordoby a Ibn Rušda Averroe). Spomenutí arabskí autori, podobne ako kresťanskí autori v stredoveku, sa na základe vzájomných komparácií zaoberali otázkami pravosti náboženstva, ako aj pravdivosti Koránu.

V 2. kapitole autor reflektuje spôsob praktickej racionality a dialógu u sv. Tomáša Akvinského v jeho filozofickom diele *Summe contra gentiles*. Akvinský sa v tomto diele usiluje obhájiť kresťanské pravdy s pomocou rozumných argumentácií zoči-voči učeniu Mohameda, ktoré bolo od počiatku spojené s netoleranciou a násilím (morálne defekty, ktorých súčasťou od samotného vzniku islamu je kontinuálna výbojná expanzia, popravy neveriacich bez súdov a možnosti obhajoby, diskriminácia žien, mnohoženstvo zo strany mužov, absencia milosrdenstva a tolerancie).

V 3. kapitole sa venuje interkulturálnemu dialógu, koncepcii *ars*, interpretáciám a hľadaniu pravého náboženstva v diele španielskeho filozofa Rajmunda Lullusa (1232 – 1316).

4. kapitola je venovaná Mikulášovi Kuzánskemu (1401 – 1464), jeho vízii jednoty vo viere (*intellectus, religio, fides*), idei jednej nemennej pravdy a kresťanskej interpretácii *Koránu*.

V 5. kapitole sa autor venuje filozofickej reflexii náboženského dialógu v súčasnosti.

Celková architektúra publikovanej práce je premyslená a má aj jasne stanovené ciele.

2. Posúdenie úrovne spracovania práce

Úroveň spracovania témy je vyčerpávajúca. Osobne si myslím, že autorovi sa podarilo – na základe filozofického diskurzu – objektívne analyzovať dialóg medzi stredovekými kresťanskými mysliteľmi a islamom, a tiež rozšíriť tieto diskusie o aktuálne pohľady a interpretácie súčasných filozofov a mysliteľov (Anthony Kenny, Mikuláš Lobkowicz, Józef Maria Bocheński, Jacques Dupont, H. Schrödter, Alexander Fidora, J. Habermas, atď).

Pokiaľ ide o Augustína Aurelia (354 – 430) jednoducho by som ho ako filozofa zaradila medzi západných cirkevných otcov (patristov) a mysliteľov ranokresťanského

stredoveku (viď s. 11), nekomplikujuť to tvrdením, že žil medzi antikom a scholastikom, lebo chronologický ide o dosť veľký časový úsek.

Autor si dal záležať na precíznomi pojmov. Práca je napísaná reflexívno-argumentačným a dialogicko-konfrontačným štýlom s úsilím o vedeckosť, avšak pre mňa osobne aj napriek tomu vyvstáva niekoľko zmysluplných otázok, ktoré korelujú s danou témou:

1. Možno podľa Vás konštatovať, že Európanom sa za celé dlhé stáročia nepodarilo pokročiť v racionálnom dialógu s islamom, keďže príslušníci islamského náboženstva nepreukázali schopnosť inkulturovať sa v hostiteľskom európskom prostredí?
2. Aký scenár možno podľa Vás očakávať od masovej migrácie Arabov a Afričanov do Európy?
3. Nehrozí súčasnej Európe nástup fundamentalistického islamu (ako to vyhlasuje vodca islamistov Bagdadí), keďže sekulárne postkresťanstvo poznačené relativizáciou hodnôt, materiálnym hedonizmom a kolektívnou ľahostajnosťou už nie je schopné brániť ani svoje náboženské presvedčenie, ani kultúru?
4. Aký dialóg by bolo potrebné zvoliť v priestore multikultúry a aké racionálne argumenty by bolo potrebné predložiť, aby bolo možné zmeniť etické správanie náboženských lídrov islamu smerom k étosu tolerancie?

Mne osobne sa javí ako sympatická autorova nádej v možnosť náboženského porozumenia, ktoré má zostať otvorené, a teda pokračovať, aj napriek veľkým diferenciam a malým úspechom v oblasti medzináboženského dialógu, hoci výsledky v praxi sú naozaj mizivé.

3. Prínos a úroveň výsledkov práce

Podľa môjho názoru sú v práci prínosné predovšetkým súčasné analýzy stredovekých autorov a tiež podnetné impulzy k posilneniu medzináboženského dialógu. Aktuálne však existuje v Európe nielen náboženská ľahostajnosť, ale aj ľahostajnosť voči pravde a zdravému rozumu. Autor sa vo svojej práci usiloval zaradiť filozoficko-teologické výpovede do kontextu diskusií 21. storočia a zároveň sa pokúsil naznačiť isté etické východiská s pomocou novodobých sociálnych cností (tolerancia, dialóg a solidárnosť). Autorovi sa podarilo jeho vlastné idey elegantne formulovať a vyjadriť, čo je chvályhodné.

4. Posúdenie formálnej stránky práce (jazyk, štýl, štruktúra)

Pokiaľ ide o formálnu stránku, v texte monografie možno nájsť menšie nedostatky, napr. bolo potrebné používať zdvorilostný plurál (viď s. 13 - 14). Ďalšou vecou, ktorú možno vytknúť je fakt, že v publikácii sú ponechané české citácie, čo by sa vzhľadom na jazykový zákon nemalo vyskytovať. Citácie sa majú prekladať. To nie je dovolené ani v bakalárskych a v magisterských prácach. Rovnako sa nepíše merítkom (s. 133), ale meradlom.

5. Explicitne vyjadrený konkluzívny návrh na udelenie (resp. neudelenie) vedecko-pedagogického titulu docent:

Po prečítaní predkladanej monografie ako habilitačnej práce s preukázateľným vedeckým prínosom navrhujem udeliť Mgr. Martinovi Vašekovi, PhD. vedecko-pedagogický titul **docent v odbore 2.1.1 Filozofia.**

V Trnave 21. 5. 2015

Prof. ThDr. Mgr. Helena Hrehová, PhD.
Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

